

Veiligheidsverlichting

Bij overlast- of geweldsproblematiek in een uitgaansgebied, kan veiligheidsverlichting een uitkomst bieden. Het gaat om aanvullende openbare verlichting die zowel preventief, als de-escalerend kan worden ingezet. Deze verlichting is het meest efficiënt in een concentratiegebied met horeca en bij openbare evenementen.

DOEL EN DOELGROEP

Er wordt onderscheid gemaakt naar twee typen verlichting:

- Extra verlichting: tijdens horeca-uren in uitgaansgebieden, tijdens risicovolle tijden, dagen en op risicoplaatsen, kan er meer worden verlicht dan in de reguliere situatie.
- Calamiteitenverlichting: zodra er een geweldsincident is of dreigt, wordt de verlichting maximaal gezet of worden er extra schijnwerpers ontstoken.

De doelgroep is uitgaanspubliek in het algemeen. Veiligheidsverlichting in het uitgaansleven kan voor verschillende doeleinden worden ingezet:

- Een spoediger vertrek van het publiek uit het uitgaansgebied, om openbare orde incidenten aan het einde van de uitgaansnacht te voorkomen.
- Het terugdringen van geweldsdelicten en vandalisme in de openbare ruimte.
- Het beter beheersbaar maken van de situatie op straat rond sluitingstijden van de horeca en bij incidenten.
- Het vergemakkelijken van het optreden van de politie en andere hulpdiensten bij calamiteiten.
- Het vergroten van de veiligheidsgevoelens van alle aanwezigen in het uitgaansgebied.

WAAROM WERKT HET

- Doordat (potentiële) daders beter zichtbaar zijn, neemt de kans toe dat zij gezien, herkend en opgepakt worden. Op die manier werkt extra (straat)verlichting preventief. De sociale controle en de beheersbaarheid van de situatie neemt toe.
- Een verandering in de omgeving tijdens een incident (plotseling meer licht) maakt daders bewust van hun omgeving; ze worden verstoord in hun handelen. Op die manier werkt extra straatverlichting de-escalerend.
- Fel licht is niet sfeervol en wekt de indruk dat de uitgaansavond is afgelopen. Mensen vertrekken sneller naar huis, waardoor incidenten voorkomen worden. Tegelijkertijd zorgt de verlichting ervoor dat meer mensen van de straat gebruikmaken. De sociale controle neemt daarmee toe.
- Veiligheidsverlichting geeft een uitgaansgebied een betere uitstraling. Het verbetert het imago van de buurt.

PROBLEEM EN CONTEXT

Op tijdstippen met een vergroot risico op overlast en geweld - vaak rond sluitingstijden van de horeca - kan extra straatverlichting worden ingezet. Dit vergroot de kans dat het publiek rustig en gecontroleerd de uitgaansomgeving verlaat. Bij ernstige incidenten, bijvoorbeeld bij geweld op straat, kan calamiteitenverlichting worden ingezet door bouwlampen of schijnwerpers in te schakelen.

TOEPASSING EN UITVOERING

Betrokken partijen en hun rol

- De gemeente (afdeling OOV of ruimtelijke ordening) heeft de regie en zorgt voor de invoering en het beheer van de veiligheidsverlichting. Ook treft de gemeente eventuele aanvullende maatregelen in de openbare ruimte (schoon/heel, extra toezicht) en organiseert zij de evaluatie.
- De politie bedient doorgaans de veiligheidsverlichting. De hulpdiensten maken gebruik van de calamiteitenverlichting.

versie
November 2020

- De horeca moet eventuele aanvullende maatregelen nemen, bijvoorbeeld in verband met het [sluitingstijdenbeleid](#).

Fasering

1. Selectie van het probleemgebied (doorgaans horecaconcentratiegebied, evenement, of vaste aan- en afvoerroutes van het uitgaansgebied).
2. Analyse of de maatregel past bij de buurt (voldoende draagvlak, de mogelijkheden voor realisatie van duidelijk verbeterde verlichting, etc.)
3. Opstellen van een verlichtingsplan en nulmeting uitvoeren.
4. Overleg met en draagvlak creëren bij bewoners en andere betrokken partijen, zoals ondernemers.
5. Straatverlichting aanpassen langs wegen en straten in de interventiebuurt.
6. Inspectie ter plekke (schouw) van de daadwerkelijke verbetering van de straatverlichting.
7. Nameting en evaluatie van het project.

Personele inzet en andere kosten

De kosten verschillen per situatie en hangen onder meer af van het aantal lampen en technische specificaties rond het inschakelen (bijvoorbeeld door middel van een schakelaar, sms of app). Naast de kosten voor de implementatie van een verlichtingsplan zijn er ook kosten verbonden aan het onderhoud. Dit zijn: controleronden, het afhandelen van schades en het vervangen van lampen, armaturen, masten, e.d.

Financiering door de gemeente.

Hulpmiddelen en instructies

De Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde ([NSVV](#)) biedt algemene informatie over openbare verlichting.

Aandachtspunten

- Ervaringen van de Amsterdamse politie en horeca leren dat de bezoekers het verschil in verlichtingsniveau duidelijk moeten waarnemen, willen ze eerder

vertrekken. Bovendien moeten andere verlichtingsbronnen in de omgeving meewerken (feestverlichting van horeca bijvoorbeeld uitschakelen), evenals een combinatie met nachtelijke reiniging en het afkoel-uur door de horeca (licht aan, tap dicht, muziek zacht).

- In enkele gemeenten is de overlast eerder toe- dan afgenomen door het verbeteren van de verlichting. Dit kwam door een grotere toestroom van mensen. Voor de afvoer van uitgaanspubliek lijkt verlichting alleen dus niet voldoende.
- Calamiteitenverlichting, in de vorm van tijdelijke schijnwerpers en bouwlampen, is relatief eenvoudig en op korte termijn in te voeren. Een structurele wijziging in het lichtplan in uitgaansgebieden vergt een langere adem in verband met het ontwerp, de kosten en kostenverdeling, de medewerking van pandeigenaren, etc.
- Openbare verlichting in de gemeente dient te voldoen aan kwaliteitscriteria die gebaseerd zijn op de Europese normen. Meer informatie is verkrijgbaar via de [NSVV](#).
- Het is van belang dat de omgeving waar de veiligheidsverlichting wordt ingezet schoon en heel is. Extra licht maakt de omgeving beter zichtbaar. Slecht onderhoud of veel zwerfvuil wordt dus ook meer zichtbaar. Een slecht onderhouden omgeving zorgt doorgaans voor meer overlast.

Aanvullende maatregelen

- Er moet voldoende toezicht ([politie](#), BOA, particuliere beveiliging) worden ingezet om de situatie te overzien en, waar nodig, in te grijpen.
- Het verlichtingsbeleid moet worden afgestemd op het [sluitingstijdenbeleid](#). Het tijdstip waarop de extra verlichting aan gaat, moet samenvallen met de drukste momenten van de uitgaansnacht. Doorgaans zijn dit de (eventuele) uiterste toegangstijd en sluitingstijd.

Maatregel wordt toegepast in...

Extra verlichting wordt in diverse uitgaansgebieden in Nederland toegepast, bijvoorbeeld in Amsterdam, Rotterdam, Lelystad, Almere, Tilburg en Haarlem.

versie
November 2020

In Eindhoven wordt sinds 2013 gewerkt met gekleurde verlichting in het uitgaansleven op Stratumseind om zo het gedrag van mensen te beïnvloeden. Arnhem en Amsterdam werken met een variant op extra verlichting: de panden op de uitgaanspleinen worden (van binnen en van buiten) aangelicht. Dit geeft de panden een mooiere uitstraling en zorgt voor een warmere sfeer. Ook het uitgaansgebied 'Oude Haven' in Rotterdam is op bijzondere wijze verlicht: verschillende kleuren van de verlichting zorgen daar voor een contrast tussen de verschillende gebieden en hun functies.

RESULTATEN

Effect in de praktijk

Effectevaluatie naar het verbeteren van basisverlichting (excl. calamiteitenverlichting) in o.a. Groot-Brittannië en de Verenigde Staten toont aan dat verlichting zorgt voor minder geweldslachtoffers op straat. Grotere sociale controle hangt hiermee samen. Een verbeterde verlichting straalt signalen van aandacht voor de omgeving uit, de omgeving wordt erdoor verbeterd, wat leidt tot meer trots bij gewenste gebruikers, sociale cohesie en informele sociale controle.

In Amsterdam heeft de politie de calamiteitenverlichting bij ernstige incidenten (een steek- en schietincident) als prettig ervaren. Het zorgde voor goed zicht op de situatie.

Hoe kun je het effect meten?

Meet het effect door te evalueren:

- De mate waarin de extra verlichting door het uitgaanspubliek wordt opgemerkt.
- De veiligheidsgevoelens van het uitgaanspubliek voor en na invoering van de extra verlichting.
- Het aantal incidenten in het uitgaansleven voor en na invoering van de extra verlichting.
- Het aantal succesvolle de-escalaties van incidenten met calamiteitenverlichting.
- Betere samenwerking met en opvolging door hulpdiensten door inschakelen calamiteitenverlichting.

- De hoeveelheid publiek in de openbare ruimte na sluitingstijd, voor en na de invoering van extra verlichting.
- Het aantal klachten van omwonenden.

De maatregel kan onder andere worden geëvalueerd door middel van een lichtschouw, waarbij de gemeente (OOV/ruimtelijke ordening), horeca en politie betrokken worden.

MAATSCHAPPELIJKE DISCUSSIE

Er is een groeiende behoefte aan meer 'duisternis' (en dus minder verlichting). Ook is de term 'lichtvervuiling' in gebruik geraakt. Neem bijvoorbeeld de Nacht van de Duisternis, waarin gemeenten de openbare verlichting doven. Volgens de Bond Beter Leefmilieu wordt er te veel en verkeerd verlicht. Te veel nachtelijke verlichting zou tot slaapgebrek en tot gezondheidsproblemen bij mensen leiden. Zie ook de informatie op de [website](#) van Kenniscentrum InfoMil van Rijkswaterstaat.